

2019

“The importance of appearances: How suspects and accused persons are presented in the courtroom, in public and in the media”
- EXECUTIVE SUMMARY

Media Governance & Industries Research
Lab, University of Vienna

A látszat fontossága – Hogyan jelennek meg a gyanúsítottak és a vádlottak a tárgyalóteremben, a nyilvánosság előtt és a médiában?”

Partnerek:

- Aditus (Malta)
- Athena Research and Innovation Center in Information, Communication and Knowledge Technologies (Greece)
- Fair Trials (France)
- Human Rights House Zagreb (Croatia)
- Magyar Helsinki Bizottság (Hungary)
- Media Governance and Industries Research Lab, University of Vienna (Austria)
- Mérték Médiaelemző Műhely (Hungary)
- Universidad Carlos III de Madrid (Spain)

Edited by: Anthony Mills & Katharine Sarikakis, Media Governance & Industries Research Lab, University of Vienna

Additional University of Vienna project members: Judith Gaeckler; Izabela Korbiel; Markos Mpadanes; Darya Novatorova; Krisztina Rozgonyi

Jelen kutatási jelentés az Európai Unió anyagi támogatásával készült. Tartalmáért a kizárólagos felelősséget a szerzők viselik, az semmilyen vonatkozásban nem tekinthető úgy, mint amely az Európai Unió álláspontját tükrözi.

A projektet támogatta a [European Union's Justice Programme](#) (2014-2020)

1. Vezetői összefoglaló

2017 októberétől 2019 júniusáig a Magyar Helsinki Bizottság (MHB) egy olyan projektet felügyelt, amelynek célja az volt, hogy fellépjen az ellen, hogy (mindenekelőtt) a média a tárgyalóteremben és a közvélemény előtt bűnösnek állítja be a gyanúsítottakat és a vádlottakat. „A látszat fontossága – Hogyan jelennek meg a gyanúsítottak és a vádlottak a tárgyalóteremben, a nyilvánosság előtt és a médiában?” projekt megvalósulását az Európai Bizottság Jogérvényesülés Programja (2014-2020) támogatta. Az MHB projektpartnerei a következők voltak: Media Governance & Industries Research Lab (Bécsi Egyetem), Aditus (Málta), Fair Trials (Franciaország), Human Rights House (Zágráb), Mérték (Magyarország), Rights International Spain / Universidad Carlos III de Madrid, Athena Research and Innovation Center in Information, Communication and Knowledge Technologies (Görögország).

A projektet kifejezetten úgy alakították ki, hogy az Európai Unió 2016/343. irányelvében foglalt célok megvalósulását segítse. Az irányelv célja, hogy fellépjen a gyanúsítottak bíróságon vagy nyilvánosság előtt történő olyan megjelenítése ellen, amely bűnösségüket sugallja. Az irányelv 5. cikke kijelenti: „A gyanúsítottak és a vádlottak fizikai kényszerítő intézkedések alkalmazása révén nem állíthatók be bűnösnek a bíróságon vagy a nyilvánosság előtt.” A projekt célja tehát az volt, hogy az érdekelt felek ismereteit és kapacitását bővítse az ártatlanság vélelmének tiszteletben tartása kapcsán, azonosítsa a bevált gyakorlatokat, iránymutatást adjon a terheltek megjelenítéséről, valamint, hogy érzékenyítse az állami hatóságokat, a médiát és a közvéleményt a terheltek megjelenítése során használt módszerek jelentősége kapcsán.

Ez a nemzetközi összehasonlító elemzés a projekt folyamatát és megállapításait dokumentálja. A projekt magában foglalja továbbá egy eszköztár létrehozását és nemzeti workshopok megszervezését; ezeknek a célja az, hogy az újságírókat segítsék abban, hogy munkájuk során tiszteletben tudják tartani az ártatlanság vélelmét.

Az összehasonlító jelentés legfontosabb részét a 2018 júniusától 2018 szeptemberéig hét országban (Ausztriában, Horvátországban, Franciaországban, Görögországban, Magyarországon, Máltán és Spanyolországban) a minőségi és bulvárlapokban, illetve a csak online formában megjelenő sajtóban közzétett, valamint a televíziós hírműsorokban sugárzott, bűncselekményekről szóló hírek tartalomelemzéséből levont következtetések alkotják.

Az elemzendő hírek kezdeti összegyűjtéséhez több kulcsszó került meghatározásra. A kutatók a következő kérdésekre keresték a választ:

- Az irányelv egyik legfontosabb eleme, az ártatlanság vélelme hogyan jelenik a meg tanulmányban vizsgált hét uniós tagállam médiájában?
- Az újságírók tiszteletben tartják az ártatlanság vélelmét?
- A média hogyan jeleníti meg a gyanúsítottakat és a vádlottakat?
- A megjelenítés módja hogyan befolyásolja azt, hogy az terheltek ártatlannak vagy bűnösnek tűnnek-e?
- A vádlottak és a gyanúsítottak bemutatásának mik a jellemzői az irányelvben foglalt értékek, normák és jogi előírások fényében?
- Milyen további, a megfelelést segítő megoldások ajánlhatók az újságíróknak?

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0343>.

² For full list of media outlets analysed, by country, see Annex 4.

Az összehasonlító elemzés következtetései az alábbiakban olvashatók.

- Az ártatlanság véelme jogának megsértése minden vizsgált országban a leggyakrabban úgy történt, hogy a videóanyagok, képek és szövegek tényként állították be a feltételezéseket.
- Az ártatlanság véelméhez való jog a leggyakrabban azoknak a gyanúsítottaknak az esetében sérült, akikről feltételezték, hogy nem az adott ország állampolgárai. Az ilyen gyanúsítottak esetében ez legtöbbször a migránsok, a menekültek vagy a muszlimok esetében fordult elő, illetve azoknál a személyeknél, akiknek esetében e három jellemző közül kettő vagy három egyszerre teljesült. A feltárt második leggyakoribb jogsértés valamennyi vizsgált országban a gyanúsított „külföldi” állampolgárságnak szándékos, hangsúlyos kiemelése volt. Emellett következetesen hangsúlyozták a gyanúsítottak migráns-, menekült- vagy menedékkérő-státuszát. A vizsgált országok mindegyikében megfigyelhető volt a gyanúsított vallására való hivatkozás, amennyiben a gyanúsított muszlim volt, míg más vallások esetében ez a kiemelés nem történt meg.
- Valamennyi vizsgált országban megfigyelhető volt a gyanúsított bűnösségére mutató idézetek és információk közlése „névtelen forrásokra” történő hivatkozással. Az ilyen idézeteket és információkat nem ellensúlyozták a gyanúsított, a gyanúsított ügyvédje vagy a gyanúsított családtagjai, barátai vagy szomszédai ellenérveivel.
- Valamennyi ország valamennyi médiatípusa esetében feltárhatók az ártatlanság véelme alapelveinek (legalább epizodikus) figyelmen kívül hagyására mutató egyértelmű bizonyítékok. A médiatípusok esetében az alapelv megszegésének intenzitása összességében a következőképpen alakult: a televízió esetében volt a legalacsonyabb, ezután következtek a napilapok, majd a bulvárújságok és végül az internetes platformok.
- A sajtószabadság állapota és az ártatlanság véelmének megsértése közötti kapcsolatok és hasonlóságok esetenként kimutathatók, de általában vegyesek voltak. A sajtószabadság és a gyanúsítottak ártatlanság véelméhez való jogának megsértése egy esetben mutatott egyértelmű korrelációt: Magyarország esetében, amely az egyetlen olyan ország a tanulmányban, amelyet a Freedom House csak a „részben szabad” kategóriába sorol.
- A sajtószervek – akárcsak a szabályozó és önszabályozó mechanizmusok – nem lépnek fel az ártatlanság véelme alapelveinek szisztematikus megsértésével szemben, és különösen igaz ez a migránsok és/vagy muszlimok esetében. Feltételezhető, hogy ez a szabályozó szervek mint független, pártatlan szervek meggyengült helyzetének következménye, amely különösen a következőkben jelenik meg: 1) a kérdéses szabályozó szerv politizálódása, és 2) az, hogy e szerv nem képes valamennyi médiaorgánumot arra kötelezni, hogy ismerjék el illetékességét, és tartsák magukat az „önkéntesen elfogadott” szankciókhoz (különösen igaz ez a jogokat legdurvábban megsértő orgánumok esetében). Emellett a legjelentősebb önszabályozó mechanizmusok (a szerkesztői általi etikai ellenőrzés, a kollégák példamutatása, az újságírók önkéntes elköteleződése a szakmai értékek és elvek mellett) láthatólag rendszerszinten vallanak kudarcot.